

Список використаних джерел

1. Економіка України: шокові впливи та шлях до стабільного розвитку / [О.Г. Білоцерківець, Т.В. Бурлай, Н.Ю. Гончар та ін.] за ред. І.В. Крючкової; НАН України; Ін-т екон. та прогнозува. – К., 2010. — 480 с.
2. *Бойко, А.В.* Концептуалізація стійкості національної економіки / А.В. Бойко // Вісник КНТЕУ. – 2014. – №1 (93). – С. 5–19.
3. Економічна енциклопедія. – Том 3: П–Я / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Київ–Тернопіль: Видавничий центр «Академія, 2002. – 952 с.
4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України/ Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277.

Чеберяко О.В.

д.і.н., к.е.н., доцент

КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ВИДАТКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ ОБОРОНУ

Видатки на національну оборону сьогодні є найвагомішою складовою національної економіки, оскільки в умовах збройної агресії Російської Федерації (нова редакція Воєнної доктрини визначає РФ воєнним противником, а також констатує високу ймовірність великомасштабного застосування проти України воєнної сили [1]), основним завданням держави є захист від будь-яких зовнішніх посягань, забезпечення її суверенітету, незалежності, територіальної цілісності, стабільності, а також швидкої локалізації внутрішніх конфліктів.

У світі існує сьогодні близько 200 армій загальною чисельністю 24–25 млн чоловік, що складає біля 0,4 % загального світового населення[3]. Зрозуміло, що стан військ будь-якої держави повинен відповідати її економічним можливостям і, виходячи з цього, виконувати завдання по забезпеченню її безпеки.

В десятку найсильніших армій світу входять збройні сили США, Росії, Китаю, Індії, Франції, Великобританії, Японії, Туреччини, Німеччини та Італії, яка лише у 2016 році витіснила Південну Корею. Трійка лідерів — США, Росія і Китай — залишається незмінною. Зокрема, в 2016 році, як і у всі попередні роки, американська армія бере величезним військовим бюджетом — \$ 581 млрд. На другому місці за кількістю військових витрат йде Китай — \$155 млрд, на третьому місці — Росія \$46 млрд. Китайська армія є найчисленнішою — 2,3 млн солдатів. Це більше, ніж у США і Росії разом узятих (1,4 млн 766 тис.,

відповідно). Однак російська армія серйозно перевищує китайську за кількістю бронетехніки і авіації. Зокрема, ВС РФ мають на озброєнні майже 46 тисяч танків і бойових броньованих машин (втричі більше, ніж у китайців) і 3547 літальних апаратів (у китайській армії — 2942). У той же час армія США володіє потужним військово-морським флотом, у складі якої з знаходяться 19 авіаносців (один у китайців і один у росіян) і найбільшим у світі повітряним флотом — 13444 різних літаків і вертольотів[4].

Ключовим силовим інститутом держави в Україні є ЗСУ, турбота про які цілком і повністю перебуває в компетенції держави, відповідальність якої значно зростає в кризові/воєнні періоди, бо війни ще називають війною економік. Фінансування потреб національної оборони в Україні здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету в обсягах, розмір яких визначається Законом України «Про державний бюджет України на відповідний рік», який забезпечує належне виконання завдань оборони, але не менше 3 % від запланованого обсягу ВВП. Крім того, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення матеріально-фінансового забезпечення обороноздатності держави», фінансування ЗСУ може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб.

Видатки на оборону — це грошові витрати на підготовку оборони держави, що включають утримання збройних сил, розвиток оборонної промисловості, воєнні дослідження, а також видатки на ліквідацію їх наслідків [3]. В Україні вони поділяються на три групи: прямі, побічні та приховані, а фінансування оборони залежить від прийнятої воєнної доктрини. Існують три основні підходи до її формування: повна відмова від військових видатків (Андора, Коста-Ріка, Гренада, Ліхтенштейн, Маршалові острови), одна з найменших країн світу — Наура, острівна країна Палау, Самоа, Соломонові острови); створення могутньої воєнної супердержави (США, Китай, Росія, Саудівська Аравія, Франція, Японія, Німеччина, Індія, Бразилія); фінансування оборони за принципом мінімальної достатності (Україна до збройної агресії РФ).

Фінансування видатків на оборону в Україні здійснювалося відповідно до третього підходу, було порівняно невеликими та інколи складало менше 1 % ВВП (у 2009 році був встановлений своєрідний антирекорд — уперше за 17 років незалежності бюджет Міністерст-

ва Оборони України став менше одного відсотка від ВВП — усього лише 0,71 % без спеціального фонду [6]). Такий рівень фінансування був недостатнім, адже ефективність ЗСУ визначається рівнем їх боездатності і боєготовності. В світовій практиці доведено, що якщо видатки менше 1 % ВВП щорічно, то це веде до повної втрати країною обороноздатності, тобто за неналежного рівня фінансування не буде досягнуто необхідного рівня захищеності держави.

Ще одним недоліком оборонного бюджету України є те, що його структура не відповідає світовим нормам. Так, класичний військовий бюджет країни НАТО, як правило, складається з трьох частин: витрати на особовий склад (до 45 %), операційні витрати (25 %), фінансування оборонних НДДКР (до 10 %) і придбання нових зразків озброєння та техніки (до 20 %). В Україні на утримання основного складу витрачалось до збройної агресії РФ до 80 % коштів, ці витрати можна справедливо назвати «проїданням бюджету», адже не залишалось коштів на такі статті, як «закупівля озброєння і військової техніки» та «науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи».

В Україні з часів незалежності тривалий час оборонний бюджет був «бюджетом виживання», який не гарантував виконання покладених на ЗСУ завдань. Тому недопустиме як недофінансування оборони, що практично зведе нанівець боездатність збройних сил, так і відчутне збільшення воєнних витрат, що, в свою чергу, призведе до скорочення фондів виробництва товарів народного споживання.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» від 2 вересня 2015 року №555/2015 // [Ел. ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>. — Назва з екрана.
2. Военные расходы стран мира [Справочные данные] // Зарубежное военное обозрение. — 2002. — № 6. — С.15-20.
3. Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року №1932-ХІІ [Ел. ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/page>. — Назва з екрана.
4. Рейтинг найсильніших армій світу: Україна на 30-му місці [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ukr.media/science/283126/>
5. Чеберяко О.В., Смаль А.П. Вплив макроекономічних показників на фінансування потреб оборони держави // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка, № 138. — К., 2012. — С. 45–49.